ON SOME EUPHEMISMS EXPRESSED BY XENISMS

Oxana Chira, Assist Prof., PhD, A. Russo State University of Bălţi, Moldova

Abstract: The invasion of xenisms (foreignisms or loan words) nowadays is due to advertising, commercial or political purposes. Traders and politicians tend to impress the audience by using more sophisticated, foreign or institutionalized terms. Today's communication turns into a false one. In many cases, the sender of a message selects some unknown words to mask the reality by means of loans, especially, when the references made relate to such unpleasant aspects as: fast food which actually means "poor quality food" or scene science - fiction from Moldovan politics refer to "science fiction scenes" etc. The adoption and the usage of these terms in speech reflect some cultural and social expressive needs.

Keywords: euphemism, xenism, loan, economy, politeness.

Invazia xenismelor în perioada actuală se subordonează astăzi comunicării publicitare, scopurilor sociale sau politice. Atît comercianţii, cît şi politicienii tind să impresioneze publicul său printr-un termen cît mai ales, mai străin, mai camuflat sau instituţionalizat.

Multe împrumuturi, de dată mai recentă, au fost preluate ca atare, cu forma şi sensul lor etimologic, neadaptîndu-se la sistemul limbii române. Cauzele acestei neadaptări pot fi multiple, începînd de la perioada redusă în care termenul a intrat în limbă, cunoaşterea perfectă a limbii străine din care vine xenismul, dar şi păstrarea formei neadaptate considerată de utilizator mai elevată. Xenismele constituie o clasă din ce în ce mai bogată, în care intră mai multe anglo-americanisme. Această tendinţă se observă mai ales în denumirile profesiilor, care au fost lipsite de prestigiu, mai prost plătite, astăzi fiind susţinute prin intermediul unei „haine noi".

Actualmente a apărut în lingvistica românească un fenomen numit *anglomanie*, fiind totodată de mulţi lingvişti interpretată ca un pericol pentru limba română. Anglomania nu poate fi considerat un fenomen negativ, dacă îl privim drept un procedeu de modernizare a unor termeni demodaţi, de exemplu denumirile de profesii: *driveri* – „şoferi", *chef* – „bucătar calificat", *bodyguarzi* – „gărzile de corp", „paznic", *dealer* – „vînzători de maşini", *babysitter* – „dădacă", *shop manageri* – „şefi de aprovizionare", *Head-hunter* – „expert pe resurse umane", *copywriter* – „redactor pentru mesaje publicitare", *paparazzo* – „fotograf" etc. Deseori este utilizat în limbajul actual eufemismul *copyright* în locul sintagmei „dreptul de autor": „*Copyright-ul* şi libertatea accesului la informaţie" (*Contrafort*, 2007, 1-3 ianuarie-martie, 4); „Practica de a-ţi trimite prin poştă o copie a propriei lucrări este numită uneori *copyright-ul sarmanului* (poor man's copyright)" (www.eucopyright.com, 11.10.2014).

Un eufemism care nu are echivalent în limba română este *au pair*[1], termen provenit din limba franceză, deseori sinonim cuvintelor *bonă, dădacă, babysitter* etc. În anunţul

[1]*Au pair* este un termen francez care înseamnă "egal cu" şi descrie o persoană tânără care locuieşte în condiţii de egalitate cu o familie dintr-o ţară străină. *Au pair*-ul ajută familia la îngrijirea copiilor şi/sau treburi domestice în timpul şederii sale cu familia; în general primeşte o alocaţie bănească rezonabilă (sau bani de buzunar) (http://ro.wikipedia.org/wiki/Au_pair).

BDD-V600 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:00 UTC)

următor devine vizibil acest fenomen constituit dintr-un lanţ de xenisme sinonimice: „Craiova: Britanicii caută *babysitteri* în Dolj. Doljenii care vor să muncească în Marea Britanie în sistemul *Au Pair* sînt aşteptaţi mîine la ora 10.00 la sediul Agenţiei Judeţene de Ocupare a Forţei de Munca Dolj la o selecţie de mici dimensiuni pentru recrutarea de personal" (www.ziare-romanesti.info, 10.11.2009).

Cuvintele la modă *boss, high-life, summit, speech sau spici* sînt folosite în limba română deseori cu o conotaţie peiorativă: „La pauză avem *un summit la boss*" în loc de „adunare la şef". De exemplu: *no comment* – „formulă consacrată în cadrul interviurilor pentru a se evita răspunsul la o întrebare"; *high-life* – „viaţă veselă, desfrînată": „Unul dintre cei doi finanţatori majoritari ai Rapidului a fost surprins de paparazzii Cancan.ro alături nu de una, nu de două, ci de trei femei! Jucatorii lui se vaită ca nu au bani nici de bilete la RATB, însă şeful Rapidului trăieste o adevarată viaţă de *high-life*" (www.cancan.ro, 11.11.2014); *second-hand* – „uzat, folosit, vechi": „Citeste pe wall-street.ro ultimele stiri legate de masini *second-hand*" (www.wall-street.ro, 12.11.2014); *topless* – „cu sînii goi": „De data asta, Brit nu a surprins cu vreo aventură nocturnă la hotel sau cu vreun *topless* la piscină, ci prin hainele pe care a ales să le poarte, relatează Daily Mail" (http://unimedia.info/stiri/-1894.html).

Cu certitudine trebuie să menţionăm că eufemismele-xenisme referitoare la aspectele intime precum *safer sex, call girl, gay, lady of the night* etc. au scopul evitării lexemelor pudice. Xenismele sînt convenabile în calitate de eufemisme, deoarece pentru o bună parte de vorbitori de limba română sînt cuvintele străine nederivate şi nemotivate. În comparaţie cu lexemele române, care au o interdicţie socială, cuvintele străine cel puţin în stadiile iniţiale de utilizare a acestora, nu au o conotaţie negativă. De exemplu *gay* (engl. *gay*), *pedik* (ru. *педик*) pentru „homosexual", *tripak* (ru. *трипак*) pentru „gonoreie" etc.

După cum observă I. Coteanu, unele „prezintă o faţă conotativă dublă, căci într-un mediu social sînt indicele integrării individului în acest mediu, deci o marcă pozitivă, în timp ce în alt mediu sînt o marcă negativă, marca renunţării la anumite conformisme" [Coteanu, 39]. Astfel, termenul *hacker* substituie sensul negativ de spărgător de reţele computerizate. În acest caz *hacker* în limba română a devenit eufemism. Totodată, acest xenism are şi sens pozitiv cînd se referă la o persoană cu cunoştinţe temeinice în domeniul calculatorului: „Se numeşte Bogdan Gabriel Ionescu, dar din de-cembrie încoace a fost botezat *micul hacker* sau *piratul web*, după ce a clonat site-ul Poştei italiene şi a fost prins şi extrădat în Italia. E un *hacker* bun, poate îl angajăm să verifice mal-urile colaboratorilor?" (www.jurnal.ro, 4.11.2008). Uneori, din cauza necunoaşterii sensului xenismului, vorbitorii transformă aceşti termeni în eufemisme ironice. De exemplu, *deboserie* (< fr. *debauche*), pe care etimologia populară îl pune în legătură cu *boase*, *budoar* (< fr. *boudoir*), a devenit eufemism pentru *budă* (cu sensul de „toaletă, WC) [Seiciuc, 228].

Deseori xenismul în limba din care provine nu are sensul deplin eufemistic, cum ar fi *video chat* din limba engleză. Această sintagmă în limba română, nu înseamnă altceva decît „sex vitual": „*Videochatul,* un mod care maschează prostituţia" (www.realpress.ro, 16.06.2011); „Sînt multe povesti despre prostituţie online sau pe internet, sex virtual si multe altele. În România, cuvîntul *video chat* este TABU" (www.ele.ro, 4.10.2011). Lexemul *chat* este un „program care permite converaţiile on-line cu transmitere instantanee a mesajelor" [DEXI, 339], provine din engleză şi este utilizat pentru „sporovăială, taifas, taclale". În acelaş context, air bag la o maşină e „o pernă de siguranţă" pe cînd în limba română se utilizează

BDD-V600 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:00 UTC)

eufemistic pentru „sîni”: „Nici cu etilotestul nu a fost chip să i se măsoare alcoolemia şi şoferiţa cu *airbag-uri* mai mari decît putea duce a ajuns după gratii” (www.protv.ro, 30 septembrie 2013).

Xenismul *fair play* pentru „acceptarea loială a regulilor (într-un joc, într-un sport, în afaceri),” este utilizat cu o notă ironică în domeniul politic pentru „joc cinstit”. De exemplu: „Sigur, a fost un gest de *fair play* că aţi revenit asupra interzicerii comuniştilor” (Busuioc, 2003: 40)

În aceeaşi ordine de idei este necesar de explicat xenismul cu funcţia sa eufemistică *seif sex*[2], care nu are echivalent în română printr-o explicaţie scurtă sau printr-o singură sintagmă. „Prin *safe sex* se înţelege un act sexual absolut sigur, adică nici un fel de contact cu fluidele infecţioase ale corpului” (http://sida_info.tripod.com/id7.html); „Un fel de *safe sex* intre sufletele voastre. Drept urmare, s-a conturat o nouă formă de sexualitate în societate *(safe sex*, sexul sigur, protejat), mesajul avînd un scop educaţia sexuală” (www.zang.ro, 22.09.2014).

Multe dintre xenisme înregistrează mutaţii semantice în limba română. Este cunoscut xenismul *show* în sens de „spectacol”, însă în exemplul „Mare *show* a fost ieri la serviciu”, devine sinonim eufemistic pentru lexemul „scandal”. Xenismul *skanderbeg* este un sport practicat în prezent foarte des cu scopul de a măsura forţa în braţe a adversarilor. Acest lexem este utilizat în limba română cu sens eufemistic pentru „forţă, luptă”. De exemplu: „Lumea noastră nu-i un skandenberg între Bunul Dumnezeu şi Cel Rău, ci mai degrabă un ţesut viu reînnoint clipă de clipă, într-o succesiune prestabilită ce lasă loc (totuşi!) liberului – arbitru, de către Prestidigitatorul Suprem şi Încurcă-Lume jucînd aţele” (Galaicu-Paun, 2012: 325).

Acronimele sînt deseori utilizate cu funcţie eufemistică, deoarece legătura cu referentul se face mult mai greu, cînd nu se cunoaşte limba din care el provine. Variantele de pronunţare sînt numeroase, vorbitorii tind totodată spre o pronunţare exact ca în limba „sursă”. Acronimele împrumutate le putem considera xenisme, doar în situaţiile cînd iniţialele cuvintelor nu corespund cu iniţialele cuvintelor respective din limba română. De exemplu, acronimul *HIV*, ce vine din engleză, se decodifică în limba română ca *virusul imunodeficienţei umane*.

Acronimul englez *POS* „Piece of shit” [Sturgron, 67] este folosit în limba română ca eufemism, făcînd aluzii la „prostie, decizii greşite”. Acronimul *PMS* este decodat de majoritatea femeilor, însă rămîne eufemism din motive de pudoare şi lexic obscen pentru mulţi bărbaţi: „Cel mai de temut coşmar al bărbaţilor este perioada în care iubitele lor (…) suferă de PMS[3]” (www.tonica.ro, 11.02.2013).

Acronimul TINS „Two Incomes, No Sex”[4] face aluzie la „o căsătorie dintre două persoane de tip A, cel mai probabil obsedate de munca lor”: „Cînd au trecut unul pe lîngă celălalt în drum spre serviciu, Mary şi-a dat seama că aveau o căsnicie TINS” (Sturgron, 209).

Un alt acronim ironic utilizat eufemistic este PC de la *personal computer*, pronunţat *pi-si*, varianta română este CP *calculator personal*, pronunţat *ce-peu*. În varianta engleză îl

[2] *Seif sex* – „sexual activity with another in which a protective sheath is used” [Holder, 332].
[3] Varianta *PMS* în limba engleză semnifică *Premenstrual syndrome*.
[4] Traducere în română: două salarii, zero viaţă sexuală

BDD-V600 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:00 UTC)

atestăm în limbajul colocvial: „*PC*-ul lui nu se restartează”, acronimul *PC* substituind sintagma de „cap prost”.

Printre xenismele de origine germană se pot enumera următoarele substantive utilizate frecvent în limbajul actual din Birourile de migrare: *gastarbeiter* pentru „lucrător invitat”: „Bulgaria renunta la gastarbeiteri, inclusiv la cei din R. Moldova” (www.timpul.md, 31 martie 2009); *ausländer* pentru „străin, venetic”: „Este ceea ce voi încerca să fac în această temă, descriind diverse aspecte inedite / mai puţin cunoscute despre viaţa ca *ausländer* în Germania” (www.diseara.ro, 7 decembrie 2010). *Ausländer* este xenism în limba română, pe cînd în limba sursă germană acest lexem este înlocuit prin eufemismul *migrant.*

Un xenism din domeniul medicinii *Alzheimer* este utilizat în limbajul colocvial pentru „demenţă”. De exemplu: Ce nu mă cunoşti, ai alzheimer? este un xenism utilizat eufemistic de provineţă germană: „Aproximativ 500.000 de români sunt diagnosticaţi cu Alzheimer, afecţiunea cunoscută şi ca boala uitării, la care incidenţa şi prevalenţa cresc puternic odată cu vârsta (www.monitorulcj.ro, 28 octombrie 2013);

Un alt xenism de origine germană este eufemismul *Führer*, care are o individualizare grafică, prin care astfel emiţătorul manifestă că termenul nu aparţine limbii române. Observăm în următoarele exemple lexemul care substituie sensul de „dictator” este scris diferit. Prin urmare, primul exemplu dă dovadă că emiţătorul cunoaşte regula că substantivele în limba germană se scriu cu majusculă, în exemplu doi substantivul este scris conform limbii române. „Atunci cînd spui ceva care nu place *Fuhrer*-ului, primeşti imediat ştampila *omul lui Plahotniuc*” (www.unimedia.md, 10 noiembrie 2011); „Dacă există o metafizică a romanului politic, aceasta nu poate fi decît anti-politicul, opoziţia politic-sacru, condiţia Domnului Iisus cînd ajunge pe acel munte înalt şi i se arată tot pămîntul pentru a-l lua în stăpînire. Şi a încheiat studentul: „Iisus nu a primit oferta satanei fiindcă nu voia să fie *fuhrer*... Auzi, Ioana, cum vorbesc copiii în ziua de azi?...” (Stanca, 54).

Un xenism a fost preluat ca atare din italiană, cu forma şi sensul lui etimologic *macho* pentru „barbat afemeiat, curvar, barbat cu mai multe parterene sexuale”: „Profesorul de religie acuzat de viol, un macho adevarat!” (www.cancan.ro, 12.11.2014); „De ce femeile sunt «curve», iar barbaţii «macho» atunci când au mulţi parteneri sexuali” (http://gandul.md, 12.04.2013).

Persona ingrata sau *persoana non-grata* este un xenism preluat din latină şi folosit în afara limbajului diplomaţiei în vorbirea curentă despre o persoană care este exclusă dintr-un anumit cerc, sau despre cei care au pierdut dreptul de a intra într-un cazinou. De exemplu: „elevii ce deschid gura , devin persona non-grata şi sunt excluşi încet încet” (www.ziare.com, 11.11.2014).

Deoarece multe lexeme în limba română din Republica Moldova sînt afectate de limba rusă, există *acronime-xenisme* cu funcţie eufemistică, ce derivă din limba rusă: *ŢR* pentru „cancer”: „Vecinul părinţilor are *ŢR*” (Червикальный *рак*) substituind astfel diagnoza de „cancer” sau „copil cu *DTŢ*” (Детский церебральный паралич) pentru „Paralizia cerebrală infantilă”.

Există xenisme prezente în limbajul actual din limba rusă, marcate de istoria URSS. De exemplu:

gulag – pentru „regim totalitar, represie, lagăr”: „dacă-ar fi să-i înnod cap la cap pe iubiţii mei, cîmpul electric format astfel ar fi suficient pentru a-mprejmui un gulag” (Galaicu-

BDD-V600 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:00 UTC)

Păun, 2009: 29); „*Gulagul* meu intim nu vreau să-l împart cu nimeni, nici măcar cu oamenii dragi, nici măcar cu Dumnezeu” (Ernu, 2006: 288); „Astfel societatea este pusă în faţa unei alegeri: piaţa liberă sau GULAG. Dar eu spun că liberalii greşesc dacă manifestă încrederea că, în prezenţa unei astfel de dihotomii şi a lipsei de alternative, societatea va alege, din nou şi obligatoriu, piaţa” (Ernu, 2012: 99);

perestroika: „Perestroïka, la Chişinău, avea să vină peste mai bine de un an. Odată cu ea, a apărut însă şi un impresionant număr de foşti disidenţi („Postdisidenţi”, cum mi-am permis obrăznicia să-i numesc mai demult.) Nu aveam de gînd să le îngroş rîndurile...” (Busuioc, 2011: 23).

În exemplul următor observăm grafia incorectă şi diversitatea formelor selectată de emiţător:

„SPA sector 6 angajez *Hair-Stylist* (coafor şi frizerie) cu experienţa de minim 1 an” (www.jobs.bizoo.ro, 10.06.2013). În acest exemplu există două denumiri pe care de fapt emiţătorul le consideră echivalente. Vorbitorul ezită să formeze pluralul împrumutului *hairstylist*, presupunem că o frezerie are nevoie de mai multe persoane, dar în exemplele excerptate pluralul nu apare: „Salon de înfrumuseţare, cu vad bun, angajeaza *hair stylist,* cosmeticiană, manichiuristă, cu experienţă în domeniu de minim 2 ani,salariu pe baza de procent” (www.e-saloane.ro/anunturi, 20.05.2013). În al doilea exemplu, grafia incorectă a eufemismului, denotă că emiţătorul a selectat această variantă mai aproape de limba română, grafia corectă este însă *hairstylist*. Cuvintele preluate din alte limbi, pe lîngă problema scrierii lor în limba română, prezintă dificultăţi din punct de vedere al adaptării morfologice. Ceea ce era de aşteptat, că varianta corect scrisă nu apare în anunţurile online scrise în particular, dar în ziare de tipul *Adevărul*: „Sibianul Lucian Coman, cel mai bun *hairstylist* din România” (www.adevarul.ro, 16.03. 2011). Totodată şi eufemismul *playboy* pentru „tînăr elegant, cu fizic plăcut, care are succes la femei şi duce o viaţă uşoară” are variante ortografice diferite, deoarece scrierea termenului nu este normată. Acest eufemism apare ortografic în formele: *play-boy, playboy, PLayboyUL etc.* „*Playboy*-ul Silviu Văduva, instalat şef la Vama Bucureşti, a fost demis” (www.evz.ro, 12.10.2009).

În concluzie, contactul direct sau indirect, realizat pe cale orală sau scrisă determină evident preluarea unor unităţi lexicale dintr-o limbă „sursă” într-o limbă „ţintă”. Limba româna s-a dovedit a fi receptoare la influenţe dintre cele mai diferite, îmbogăţindu-se cu noi termeni. Comunicarea de astăzi se transformă într-o comunicare falsă, cuvintele fiind selectate de emiţător astfel, încît să mascheze realitatea atît prin eufemisme-xenisme, în special, cînd se fac referirile la aspectele neplăcute: *fast-food* pentru „mîncare de proastă calitate” sau *scene science-fiction* în politica moldovenească pentru „scene fantastice” etc. Adoptarea acestor termeni corespunde unor necesităţi de expresie atît culturale, cît şi sociale. Printre motivele pentru folosirea acestor eufemisme în limbajul actual se numără: diversitatea exprimării şi expresivitatea, economia limbii, variaţia de expresie, eufemizarea şi parafrazarea tabuului. De altfel ajungem la cuvintele Profesorului E. Coseriu care menţiona „Alt temei ce determină substituirea unor semne, «…» , este aşa-numitul «tabu lingvistic», adică fenomenul prin care cuvinte asociative unor superstiţii sau credinţe sînt evitate, fiind substituite prin împrumuturi, eufemisme, perifraze, metafore, antifrază etc.” [Coşeriu, 187].

BDD-V600 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:00 UTC)

Bibliografie de referinţă:

Coşeriu, I. *Omul şi limbajul său*, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2009.
Coteanu, I. *Stilistica funcţională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, Bucuresti: Editura Academiei R.S.R., 1973.
Holder, R. W. *Oxford Dictionary of Euphemisms*, New York: University Press, 2008.
Seiciuc, L. *Un alt fel de a nu spune: Eufemism şi disfemism în limbile romanice*, Suceava: Editura Universităţii „Stefan cel Mare”, 2011.
Surse bibliografice:
Busuioc, A. *În căutarea pierderii de timp*, Chişinău: Prut Internaţional, 2011.
Busuioc, A. *Spune-mi Gioni*! Chisinău: Prut Internaţional, 2003.
Contrafort: Revistă lunară a tinerilor scriitori din Republica Moldova.
DEXI: *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, Chişinău, Editurile Arc şi Gunivas, 2008.
Ernu, V. *Inteligheţia rusă azi,* Chişinău: Cartier, 2012.
Ernu, N.V. *Ultimii eretici ai Imperiului*, Bucureşti: Polirom, 2006.
Galaicu-Păun, E. *Arme grăitoare*, Chişinău: Cartier, 2009.
Galaicu-Paun, E. *Ţesut viu. 10 x 10*, Chisinău: Editura Cartier, 2012.
Stanca, D. *Apocalips amînat*, Bucureşti: Gramar, 1999.
Sturgeon, R. *Green Weenies & Due Diligence*. *Jargon de afaceri american*, Bucureşti: Humanitas, 2010.

BDD-V600 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 16:29:00 UTC)